

Hradiska - úvod

Dějiny bádání:

19.století

- **70. léta** - první archeologická zkoumání lokalit jako Leskoun u Olbramovic nebo Hostýn u Chvalčova.
- **1896** - I.L. Červinka vydal důležitou publikaci *Pravěká hradiska na Moravě*, v níž kromě návodu výzkumu shromáždil všechna dosud známá opevnění a sestavil důležitý seznam lokalit.
- **80.léta** - výzkumu hradišť se poměrně intenzivně věnovali badatelé Hladík, Maška, Kříž či Wankel.

20.století

- **počátek století** - zájem o výzkum hradišť poněkud ustal
- **období po 2. světové válce**
  - o Emanuel Šimek realizoval projekt zaměřený na průzkum moravských hradišť. Mezi zkoumanými lokalitami byly např. Staré zámky u Líšně, Cezavy u Blučiny, Valy u Mikulčic či Pohansko u Břeclavi.
  - o V. Podborský publikoval soupis hradišť jihomoravské horákovské kultury doby halštatské
  - o J. Stuchlíková shromáždila poznatky o hradištích starší doby bronzové (1984), a S. Stuchlík se roku 1985 specializoval přímo na výšinná sídliště unětické kultury.
  - o Hradiště mladší a pozdní doby bronzové shromáždil roku 1987 M. Salaš.
  - o V. Dohnal a J. Nekvasil se soustředili na lokality mladší a pozdní doby bronzové a doby halštatské v oblasti lužických popelnicových polí.

Metody poznání:

Archivní prameny – dobové písemné prameny, kartografické prameny v čele s vojenským mapováním.

Terénní průzkum – staví většinou na názvu zkoumané lokality (Hradisko, Vala, Stráže...).

Letecká prospekce – v 80. letech minulého století se začalo používat ke zjišťování pravěkých hradišť leteckého snímkování, což znamenalo velký krok vpřed na poli archeologie zaniklých opevněných sídlišť pravěku. Touto metodou se zabývali např. J. Kovárník nebo M. Bálek.

Terénní výzkum – samotná archeologická praxe a následná publikace samozřejmě doplněna o rekonstrukce, ať už kresebné, nebo přímo fyzické trojrozměrné.

Charakteristika opevněných sídlišť

Poloha v terénu

- strategická místa u vodních toků, na uzlových bodech dopravních spojů a při ústí dálkových cest, na hřebenech horských oblastí (obraný až útočištný charakter). Hradiska se dělí především na výšinná (převýšení větší než 20m) a nížinná. Morfologickému členění nebyla na území Moravy dosud věnována velká pozornost. Na Moravě je nejzřetelnější velká

kumulace lokalit na jižním a východním okraji Drahanské vrchoviny a podél toků největších řek, jako je Oslava, Jihlava nebo Dyje.

- **Výšinná hradiště** - lokality ležící na ostrožnách (často po obvodu opevněná, s nejsilnějším opevněním v jejich zadní části, odkud byla hradiště nejsnáze přístupná), lokality na vrcholech kopců (okrouhlé opevnění přímo na nejvyšším vrcholu). Ze starší doby bronzové máme doloženy i opevněné polohy situované na nevýrazných nízkých návrších. S výšinnými hradišti se setkáváme od jejich samých počátků v nejstarší fázi pozdní doby kamenné nepřetržitě až do doby slovanské, kdy na ně navazují od 13. století středověké hrady.

- **Nížinná hradiště** – lokality u velkých vodních toků (k zesílení obrany byl pravděpodobně využíván systém říčních ramen). Dnes známé nížinné lokality náležejí především slovanskému období, nic však nenasvědčuje tomu, že by v průběhu pravěkého osídlení nížinná hradiště nemohla existovat, přičemž jejich v terénu viditelné pozůstatky jsou v dnešní pozměněné krajině těžko identifikovatelné.

Funkce

- především vojenský charakter, vedle něhož plnila hradiště funkci hospodářských, obchodních a společenských středisek s vnitřním členěním na obytný a hospodářský areál (pouze lokalita u Blučiny se považuje za centrální sakrální okrsek). Knížecí hrady, dobře známé ze západní Evropy nebo území Čech nejsou na Moravě doloženy. Jsou zde však početná velmi malá hradiště, která lze snad považovat za sídla vládnoucí vrstvy. V. Podborský se domnívá, že jihomoravská hradiště mohla plnit určité centrální funkce v rámci menší oblasti a dokonce lze předpokládat jejich plánovité umístění v terénu.

- datování vlastního osídlení hradiště je velice složité a lokalitu lze většinou zařadit pouze rámcově. Samotná datace se odvíjí pouze od rozsáhlých nálezových souborů a větších odkrytých vnitřních ploch, které nám pomáhají udělat si představu o původním charakteru zástavby a jejího významu.

Morava a Slezsko

- různá velikost od několika arů až po desítky hektarů, v pozdějších dobách využívání zlomkových vnitřních částí již dříve osídlených lokalit (Rmíz u náměště na Hané, hradiště u Plavče)
- **starší době bronzová** - hradiště většinou jednodílná a zaujímají rozlohu do 5 hektarů
- **mladší doby bronzová** - nemáme dosud mnoho informací.
- **lužická popelnicová pole** – hradiště mohla být poměrně velká (lokalita Hradisko u Kroměříže o rozloze asi 12 hektarů)
- **podunajská popelnicová pole** - hradiště mohla být poměrně velká (Tabulová hora u Klentnice o rozloze asi 9 hektarů)
- **pozdní doba bronzová** - menší jednodílná hradiště (2-6 hektarů), velká hradiště na ostrožnách či hřebenech, zpravidla s vnitřním členěním. Z lokalit lze jmenovat Kotouč u Štramberka, Hostýn u Chvalčova nebo Brno-Obřany.
- **doba halštatská** - malá hradiště o rozloze většinou do 2 hektarů, bez vnitřního členění.

Literatura:

ČIŽMÁŘ, M. 2004: Encyklopedie hradišť na Moravě a ve Slezsku, Praha.